

Riigireformi SA

Riigiuuenduse ettepanekud selleks,
et Eesti oleks hästi juhitud ja ergas riik,
mis teenib oma rahvast

Reformipaketi III osa:
õigusemõistmine ja põhiseaduslikud institutsioonid
5. november 2018

Õigusemõistmine

Kasu inimesele ja ühiskonnale: inimestele antakse õigus pöörduda oma põhiseadusest tulenevate õiguste kaitseks otse Riigikohtusse. Meie põhiseaduslikud õigused ja vabadused saavad tugevama kaitse. Kohtumenetlused muutuvad kiiremaks ja lihtsamaks.

Kohtute sõltumatus ja seeläbi nende usaldusväärsus suureneb justiitsministeeriumist eraldatud kohtuhaldusorgani loomise kaudu. Opositsiooni kui võimuliidu tasakaalustaja jõud kasvab võimaluse kaudu esitada Riigikohtusse kaebusi seaduseelnõu kohta, mis nende arvates ei ole kooskõlas põhiseadusega.

Teeme ettepaneku luua Riigikohtu koosseisus alaliselt toimiv eraldiseisev ja eraldiseisvalt formeeritav põhiseaduskollegium.

Näha ette, et Kohtuhalduse Nõukogu juhib Riigikogu poolt tähtajaliselt nimetatav juht ja Kohtuhalduse Nõukogu toimib Riigikogu põhiseaduskomisjoni heakskiidetud põhikirja alusel. Kohtuhalduse Nõukogu moodustada õigusemõistmise ja avalikkuse, sealhulgas Riigikogu ning täitevvõimu esindajatest.

Leiame, et algatada tuleks „Kohtureform 2“ kohtumenetluste lihtsustamiseks, kiirendamiseks ja parema tõhususe saavutamiseks.

Soovitame viia konstitutsioonilisse jurisdiktsiooni sisse individuaalkaebuste instituut.

Institutsionaliseerida Kohtuhalduse Nõukogu kui kohtute haldust otsustav ja korraldav organ ning Eesti kohtupoliitika kujundamise keskus. Tuua Kohtuhalduse Nõukogu teenindus, personaliarvestus ja kohtusüsteemi eelarve formeerimine välja Justiitsministeeriumi valitsemisalast ning anda see üle Kohtuhalduse Nõukogule.

Anda põhiseaduslikkuse kontrolli taotluse esitamise õigus Riigikogu opositsiooni 31 liikmele.

Kaaluda eeluurimisele menetlustähtaegade sisseviimist ning peaprokuröri regulaarset ärakuulamist Riigikogu komisjoni poolt.

Vabariigi President

Kasu inimesele ja ühiskonnale: valimiskord annab inimestele selguse ja kindluse selles, kuidas riigipead valitakse. See kord peab olema lihtne, selge ja kindlasti tulemust andev. Inimeste osalus presidendivalimisel suureneb õiguse kaudu esitada oma presidendikandidaate. Osalus paraneb ka seeläbi, kui presidenti valib üksnes valimiskogu, kus valijameesteks on parlamendiliikmete kõrval ka kohaliku omavalitsuse esindajad.

Korrigeerida Vabariigi Presidendi valimise korda eeltoodud valimiskogukeskse lahenduse kohaselt, sealhulgas anda hääleõiguslikele kodanikele õigus seada **20 000 toetusallkirja** kogumisel üles Vabariigi Presidendi kandidaat.

Muuta Vabariigi Presidendi valimise korda selliselt, et presidenti valiks ainult 201 liikmeline valimiskogu.

Teeme ettepaneku üle vaadata ja ühtlustada riigipea ametihüved teiste riigijuhtide ametihüvedega.

Soovitame seada Vabariigi Presidendi ametis olekule järjestikuselt ühekordne seitsmeaastane tähtaeg.

Ühendada Vabariigi Presidendi valimise seadus ja Vabariigi Presidendi ametihüvede seadus üheks seaduseks.

Õiguskantsler

Kasu inimesele ja ühiskonnale: põhiseaduse järelevalve otsused muutuvad objektiivsemaks ja lõplikuks – normikontrolli ei vii läbi õiguskantsler, vaid Riigikohus. Täpsustuvad õiguskantsleri pädevused ja tema tegevus muutub konkreetsemaks ning inimestele suunatumaks, saades seeläbi vajalikuks vahelülis riigivõimu ja inimese vahel. Säätame ressursse ja koondame ekspertiisi, andes võrdõiguslikkuse voliniku ülesanded üle ombudsmani ehk õiguskantsleri institutsioonile.

Kujundada õiguskantsleri ametkond ümber klassikaliseks ombudsmani ametkonnaks ja teha selle muudatuse elluviimiseks vajalikud muudatused Põhiseaduses ja õiguskantsleri seaduses.

Soovitame lõpetada õiguskantsleri rutiinse osalemise praktika Vabariigi Valitsuse istungitel.

Kujundada soolise võrdõiguslikkuse voliniku mõiste, nimetus ja pädevus ümber võrdsusombudsmaniks, integreerides voliniku ametkonna õiguskantsleri ametkonda.

Teeme ettepaneku välistada õiguskantsleri osalemine Vabariigi Valitsuse kabinetiistungitel.

Riigikontroll

Kasu inimesele ja ühiskonnale: riigikontrolör muutub poliitiliselt sõltumatumaks ja objektiivsemaks. Vähenevad huvide konflikti võimalused. Tulemuseks on riik, mida kontrollitakse veelgi sõltumatumalt, targemalt ja usaldusväärsemalt. Riigikontrolli roll valitsuse nõustamisel väheneb ja kontrollimisel suureneb, samuti suureneb tema roll Riigikogu nõustamisel.

Muuta Põhiseaduse § 134 lg 2 sätteid ja nimetada riigikontrolör ametisse ühekordseks seitsmeaastaseks tähtajaks.

Arvame, et riigikontrolöri osalemine Vabariigi Valitsuse kabinetistungitel tuleks välistada.

Teeme ettepaneku lõpetada riigikontrolöri rutiinse osalemise praktika Vabariigi Valitsuse istungitel.

Soovitame anda riigikontrolörile õigus osaleda sõnaõigusega Riigikogu istungitel.